KONEC ŠKOLNÍ NUDY: DIDAKTICKÉ METODY PRO 21. STOLETÍ

SIEGLOVÁ, D. 2019. *Konec školní nudy: didaktické metody pro 21. století*. Praha: Grada Publishing. 336 s. ISBN 978-80-271-2254-7.

Kniha má rozsah 336 stran a je koncipována jako odborná publikace (s. 11). Autorka je zkušenou praktikující pedagožkou na všech stupních vzdělávání i v oblasti firemního vzdělávání. Tyto informace mohou čtenáři napovědět, že se jedná o práci pro praxi velmi přínosnou.

Samotný název knihy evokuje představu, že se čtenář dozví, jak učinit výuku ve škole zajímavou bez dalších přívlastků a omezení. To je však zavádějící, protože daného cíle lze dosáhnout jen velmi náročně, a zdaleka ne ve všech vzdělávacích skupinách. Do hry vstupuje mnoho proměnných (složení a velikost skupiny, schopnosti a zájmy žáků, zkušenosti, znalosti, povaha, osobnost samotného pedagoga, materiální vybavení, prostorové možnosti atd.).

Ve vstupním textu Cíl a metodologie publikace autorka popisuje spíše obsah knihy a její pojetí než cíl a metodologii publikace, což však neshledáváme jako zásadní nedostatek práce. V dalších úvodních textech (Úvodní slovo, O knize) autorka pečlivě zdůvodňuje aktuálnost tématu a potřebu jeho řešení v kontextu dnešní informační a komunikační doby. Také deklaruje, že kniha je určena všem učitelům se zájmem o motivaci a implementaci moderních výukových metod do pedagogické činnosti bez ohledu na stupeň a typ školy. Uvádí, že metody jsou vhodné zejména pro výuku cizích jazyků (zkušenosti autorky), ale i pro výuku technických oborů (s. 13).

V textu Jak knihu používat je čtenáři přiblížen obsah jednotlivých kapitol a jejich provázanost. Autor tohoto posudku je rovněž rezervovaný k pojmu „moderní vyučovací metody“, se kterým publikace pracuje (s. 13., s. 29). Mnohé varianty metod, které lze označit jako moderní, jsou používány již přes sto let a déle. Proto by bylo vhodnější je označit zastřešujícím názvem,

např. jako aktivizující, problémové nebo progresivní. V kapitole Teoretická východiska je pozornost věnována mezigeneračním rozdílům v oblasti vzdělávání s ohledem na podmínky a potřeby digitalizovaného světa. V této části knihy autorka odkazuje na relevantní výzkumy zahraničních autorů, což dokládá její odpovídající erudici v této oblasti. Poukazuje na nutnost změny přístupů k vyučování a učení, na změnu role a vztahu mezi pedagogy a žáky. Analyzuje rovněž vztah kritického myšlení a vzdělávacích cílů v kontextu stále aktuální Bloomovy taxonomie cílů (s. 20–23). Na závěr uvádí, že „publikace poskytuje nástroje, které mohou učitelům pomoci rozvíjet studentské kompetence kritického myšlení a připravit je tak na proměny světa v kontextu současných společenských změn“ (s. 23).

Koncepce publikace je postavena na aplikaci třífázového cyklu učení, který byl přizpůsoben jako efektivní model pro rozvoj kritického myšlení (s. 25). V dalším textu je zdůvodněn také význam a přínos kooperativního učení pro aktivizaci a rozvoj komunikačních kompetencí. Kapitola Základní předpoklady cílí na vztah učitele a žáka, na jejich role v edukačním procesu a dále na materiální stránku výuky. Zmíněn je i význam řídicích institucí a výzkumu v oblasti zavádění popsaných výukových strategií. Zajímavou kapitolou je část věnovaná mýtům a předsudkům (s. 37–39). V této části jsou zmíněny a vyvráceny některé klasické a scestné postoje k výuce a učitelství. Tyto postoje lze přiblížit následujícími typickými výroky:

„Každý učitel moderní metody dobře zná.“

„Většina učitelů je jednoduše líná.“

„Hlavním úkolem učitele je naučit teorii.“

„Naše škola nové pedagogické přístupy nepotřebuje.“... atd. (s. 37–39)

Hlavní část práce tvoří kapitoly 1–6. Kapitoly 1–5 jsou věnovány popisu mnoha variant aktivizačních a interaktivních výukových metod. Každá metoda je popsána relativně stručně a výstižně, většinou na jedné až třech stranách. Vždy je popsána podstata metody, její příprava a postup a na závěr jsou uvedeny rady a tipy pro motivaci žáků a studentů k práci ve výuce nebo samostudiu (tzv. box pro učitele). Kapitoly jsou koncipovány velmi čtivě a obsahují důležité informace pro aplikaci metod v reálné praxi bez nadbytečného teoretizování. Z rozsáhlého repertoáru popsaných metod zmíníme následující inspirativní varianty napříč jednotlivými skupinami: párový poslech, párové psaní, muší skupiny, třífázový dialog, jigsaw, akvárium, pětílístek, kostka, skimming, problémy, konflikty a krize,

vyjednávání, návštěvníci, rohy, dáblův advokát, ohniskové skupiny, strategická esej, akademický plakát. Šestá kapitola má syntetizující charakter a uvádí celkem jedenáct ukázkových lekcí, které mají za úkol ukázat implementaci popsaných metod do modelu řízení výuky (přípravy výuky). Navržené metodické listy mají jednotnou strukturu a obsahují téma lekce, vyučovací předmět (předměty) a uspořádání metod do tří fází (aktivizační, analytické, aplikační). I tato část je pro praxi velmi přínosná a obsahuje mnoho příkladů pro reálnou praxi. Ukázkové lekce jsou zaměřeny na více předmětů (jazyky, výchova k občanství, sociologie, ekonomie, fyzika, zeměpis). Před samotný popis jednotlivých variant metod bylo vhodné zařadit odpovídající přehled (rozdělení) metod, aby si čtenář udělal globálnější představu o řešení tématu. Tuto část by bylo vhodné propojit s procesem výuky, a to uvedením možností využití jednotlivých variant metod v jednotlivých fázích a případně i typech výuky, což by vhodně dokreslilo systémový pohled na danou oblast. Drobnou anomálií je také název kapitoly 2.1.14 (Stavebnice). V této části se jedná o aplikaci didaktických her v oblasti práce se stavebnicemi. Samotné stavebnice dnes tvoří rozsáhlou oblast učebních pomůcek (tedy materiálních prostředků výuky), určených zejména pro potřeby technického (případně přírodovědného) vzdělávání. Samotné zařazení této metody je však velmi pozitivní.

Z výše uvedeného je patrné, že se jedná o publikaci praktického charakteru, která je určena zejména praktikujícím pedagogům napříč vzdělávacím spektrem. Kniha je důkazem toho, že téma výukových metod je stále aktuální a autoři se k němu vracejí, i když bylo v této oblasti publikováno mnoho prací teoretického, empirického i prakticko-metodického charakteru. I přes poněkud radikální název a méně závažné připomínky recenzenta se jedná jednoznačně o velmi přínosnou práci, která je odrazem mnoha zkušeností autorky. Text je napsán na velmi dobré úrovni a v odpovídající míře reflektuje požadavky dnešní doby v oblasti vzdělávání a výukových metod. Knihu lze doporučit ke studiu nejen praktikujícím učitelům, ale i obecným a oborovým didaktikům a všem lidem, kteří působí v podnikovém nebo dalším vzdělávání lidí.

Autor recenze

Mgr. Pavel Pecina, Ph.D.

Mendelova univerzita v Brně, Institut celoživotního vzdělávání, Oddělení sociálních věd, Zemědělská 5, 613 00 Brno, Česká republika
email: pavel.pecina@mendelu.cz

Přijato: 22. 1. 2020

Link to this article: <https://doi.org/10.11118/lifele20201002253>